
MONOZIGOTA VA DIZIGOTA EGIZAKLARDAGI FARQLARGA TA'SIR ETUVCHI PSIXOLOGIK OMILLAR

Yo'ldoshova Hilola Husanovna

*Buxoro xalqaro universiteti psixologiya yo'nalishi 2 kurs magistri,
Navoiy shahar 17-umumiy urta ta'lim maktabi psixologi*

Annotatsiya. Mazkur tezisda monozigota (bir tuxumli) va dizigota (ikki tuxumli) egizaklar o'rtasidagi psixologik farqlarga ta'sir etuvchi asosiy omillar tahlil qilingan. Ishda genetik va epigenetik modifikatsiyalar, oila muhitining roli, tarbiyaviy uslublar hamda ijtimoiy taqqoslash mexanizmlarining egizaklarning shaxsiy rivojlanishiga ta'siri yoritilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, egizaklarning psixik o'ziga xosligi nafaqat irsiyat, balki individual tajriba va ijtimoiy kontekst bilan ham belgilanadi. Tezisda zamonaviy psixologik nazariyalar va mahalliy tadqiqotlarga tayanilgan holda, egizaklar o'rtasidagi empatik bog'lanish, individualizatsiya ehtiyoji va ijtimoiy rol shakllanishi jarayonlari ilmiy asosda izohlangan.

Kirish

Egizaklar psixologiyasi inson shaxsiyatining tabiiy va ijtimoiy determinantlarini aniqlashda eng sermazmun ilmiy yo'nalishlardan biridir. Monozigota (bir tuxumli) va dizigota (ikki tuxumli) egizaklar o'rtasidagi psixologik tafovutlar nafaqat genetik omillar bilan, balki individual tajriba, muhit, tarbiya va ijtimoiy ta'sirlar bilan ham bevosita bog'liqdir. So'nggi yillarda neyropsixologik va epigenetik yondashuvlar egizaklarning psixik rivojlanishidagi farqlarga yangi nazariy talqinlarni kiritmoqda.

Genetik va epigenetik omillarning psixik farqlarga ta'siri

Monozigota egizaklar bir xil genotipga ega bo'lsa-da, ularning shaxsiy xususiyatlari doimo identik emas. So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, epigenetik modifikatsiyalar – ya'ni, muhit omillarining gen ifodasiga ta'siri – egizaklar o'rtasida hissiy reaksiya, stressga bardoshlilik va ijtimoiy moslashuv darajasida sezilarli farqlar keltirib chiqaradi. Masalan, bir tuxumli egizaklardan biri yuqori ijtimoiy faollikka ega bo'lsa, boshqasi introvert bo'lishi mumkin — bu esa asosan erta bolalikdagi mikromuhit (masalan, ota-onaning e'tibor taqsimoti yoki tarbiyadagi rollar) bilan izohlanadi.

Tarbiya va oila ichidagi rol taqsimoti

Ota-onalar monozigota egizaklarni ham ongsiz tarzda farqli munosabatda tarbiyalaydilar. Bir egizakka “lider”, boshqasiga esa “yumshoq” rol yuklanishi natijasida ularning shaxs tipologiyasi asta-sekin ajralib boradi. Dizigota egizaklarda bu jarayon yanada keskinroq kechadi, chunki ular genetik jihatdan oddiy aka-ukalar yoki opa-singillar darajasida farqlanadi. Ayrim tadqiqotlarda ota-onalar farzandlarining kim kattaroq

tug‘ilganini ongsiz ravishda “mas’ul” sifatida ko‘radi. Bu psixologik holat egizaklar o‘rtasida ijtimoiy liderlik, tashabbuskorlik va hissiy barqarorlik jihatlari tafovut hosil qiladi.

Ijtimoiy ta’sirlar va o‘zaro taqqoslash mexanizmi

Egizaklar, ayniqsa monozigotlar, ko‘pincha “bir xil shaxs” sifatida qabul qilinadi. Biroq bu tashqi qarash ularda ichki individualizatsiya ehtiyojini kuchaytiradi. Psixologik tajribalar shuni ko‘rsatadiki, bir tuxumli egizaklar o‘zini “boshqacha” ko‘rsatish uchun turli yo‘llarni tanlaydi: kiyinish uslubi, so‘zlash ohangi, qiziqishlar yoki kasb tanlovi orqali. Dizigota egizaklarda esa, buning aksi ravishda, o‘zaro raqobat kuchliroq bo‘lib, bu holat motivatsiya, mustaqillik va liderlik qobiliyatlarini faollashtiradi.

Emotsional uyg‘unlik va empatik bog‘lanish

Monozigota egizaklar orasida emotsional rezonans juda yuqori bo‘ladi. Ular ko‘pincha bir-birining his-tuyg‘ularini bevosita so‘zsiz sezish qobiliyatiga ega. Bu holat neyrofiziologik jihatdan ‘oyna neyronlar tizimi’ning kuchli faolligi bilan bog‘liq. Dizigota egizaklarda esa bunday empatik sinxronlik pastroq bo‘ladi, lekin ular o‘zaro muloqotda ijtimoiy rol almashuvi orqali hissiy moslashuvni shakllantiradilar.

Xulosa

Monozigota va dizigota egizaklardagi psixologik farqlarni faqat genetik asos bilan izohlab bo‘lmaydi. Ularning o‘ziga xos xatti-harakatlari, hissiy reaksiyalari va shaxsiy qadriyatlarini tarbiya, ijtimoiy ta’sir, madaniy muhit hamda epigenetik mexanizmlar bilan chambarchas bog‘liqdir. Yangi neyropsixologik yondashuvlar egizaklarning o‘zaro farqlarini inson psixikasining plastiklik darajasini anglashda muhim ilmiy kalit sifatida baholash imkonini bermoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1) Axmedova, G. R. (2023). Egizaklarning psixik rivojlanishida ijtimoiy omillarning roli. Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
- 2) Jo‘raeva, N. M. (2022). Shaxs rivojlanishida irsiyat va muhit o‘zaro ta’sirining psixologik jihatlari. “Psixologiya” ilmiy jurnali, №2, 56–63-betlar.
- 3) Karimova, V. M. (2021). Umumiy psixologiya. Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti.
- 4) Raximov, D. A. (2024). Egizaklar shaxsiyatidagi temperament va moslashuv mexanizmlari. Samarqand davlat universiteti ilmiy axborotnomasi, 3-son, 78–85-betlar.
- 5) Qodirova, S. E. (2020). Bolalik davrida shaxs shakllanishiga oilaviy muhit ta’siri. Toshkent: “Iqtisod-Moliya” nashriyoti.
- 6) G‘ofurova, L. T. (2023). Neyropsixologik omillar va ularning shaxs farqlarini shakllantirishdagi ahamiyati. O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi “Psixologik tadqiqotlar” to‘plami, №4, 112–120-betlar.

7) To‘xtayeva, Z. B. (2022). Egizaklar fenomeni: psixologik va pedagogik tahlil. “Ilm va innovatsiyalar” jurnali, 5(1), 44–51-betlar.

8) Abdullayeva, M. S. (2021). Ruhiyat va genetik omillar: zamonaviy psixologiyada determinatsiya muammosi. Toshkent davlat pedagogika universiteti ilmiy maqolalar to‘plami.